

Asociacijos *European Coordination Via Campesina* koordinacinio komiteto narės Hani van Chël (Hanny van Geel) kalba Europos Sąjungos valstybių narių parlamentų kaimo reikalų komitetu pirmininkų susitikime

Daugiau ūkininkų, geresnis maistas

Visų pirma, norėčiau padėkoti už svetingumą, kurį patyriau Lietuvoje. Man didelė garbė, kad esu pakviesta pasisakyti šiame renginyje. Pirmiausia noriu papasakoti, kas yra *European Coordination Via Campesina*. Tai platforma, vienijanti 27 ūkininkų organizacijas iš 19 Europos šalių. *European Coordination Via Campesina* yra pasaulinio judėjimo *La Via Campesina*, jungiančio 300 milijonų maisto gamintojų, dalis. Šie maisto gamintojai gali būti ūkininkai, žvejai, vietos gyventojai, piemenys, įskaitant moteris ir jaunas žmones. Mūsų organizacijos nuomone, moterų matomumas ir dalyvavimas yra labai svarbus. Todėl, pavyzdžiui, pusė mūsų organizacijos valdybos bei šio pasaulinio judėjimo regioninių dalinių valdybų narių yra moterys ir jauni žmonės.

Mano pranešimo tema: „Daugiau ūkininkų, geresnis maistas“. Kadangi užaugau ir didžiąją savo gyvenimo dalį gyvenu ir dirbu ūkyje, taip pat aktyviai dalyvauju pilietinės visuomenės veikloje, esu įsitikinusi, kad ūkininkavimas yra mūsų visuomenės pagrindas.

Ūkininkavimas lemia, kaip ir ką valgome, kaip užauginamas maistas. Ūkininkavimas turi didelės įtakos aplinkai, formuoja kraštovaizdį ir yra reikšminga mūsų santykio su gamta dalis. Būtent dėl to ūkininkavimas bent iš dalies lemia mūsų gyvenimo būdą. Turėdami tai galvoje, turėtume permąstyti žemės ūkio vystymosi kryptį bei su žemės ūkiu susijusios politikos strategiją.

Neseniai pakeista bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) yra daugelio ilgų derybų rezultatas. Kai kuriomis reformomis žengti pirmieji žingsniai dėl smulkiųjų ūkininkų pripažinimo: ekologiškumą skatinančios priemonės, subsidijų lubos, remiami pirmieji žemės hektarai, paramos panaikinimas bendrovėms, kurios nėra tikrieji ūkininkai, parama jauniems ūkininkams. Nepaisant pažangos, šios reformos tėra maži visos sistemos, kuri yra labai nepalanki smulkiesiems ūkininkams, elementai. Dėl to nuo 2007 m. ketvirtadalis Europos ūkių išnyko.

Siekiant susitarti dėl BŽŪP reformų, tolesni sprendimai ir tolesnis šios BŽŪP reformos įgyvendinimas perduoti nacionalinei valdžiai. Tai galimybė parengti prie vietos poreikių labiau pritaikytas politikos nuostatas, tačiau, kita vertus, vėl reikia kovoti su kitais suinteresuotaisiais asmenimis, turinčiais daugiau galių, pinigų ir darančių didesnę įtaką. Tiems, kurie nėra galingi, tai vėl reiškia kovą.

Europiečiams tenka prisitaikyti prie valdžios priimtųjų struktūrinių politikos pokyčių. Taip yra todėl, kad valdžia mąsto pagal ekonomikos modelius. Šia ekonomine sistema, taikoma jau nuo praėjusio amžiaus, yra pagrįsta mūsų visuomenė. Ekonomika turėtų padėti žmonėms ir planetai (skatinti tautų gerovę). Dabartinė sistema neduoda naudos nei žmonėms, nei planetai, o atvirkščiai – juos išnaudoja keletas laimingųjų (privatūs bankai, investicinės grupės ir tarptautinės korporacijos). Įgyvendinant šį modelį, maisto sistemos sumenkintos iki pramoninio žemės ūkio lygmens, kurį kartu su nedidele grupele stambių mažmenininkų kontroliuoja keletas tarptautinių maisto bendrovių. Toks modelis sukurtas tam, kad duotų pelno. Todėl taikant šį modelį, visiškai nevykdomi įsipareigojimai gaminti sveiką maistą prieinamomis kainomis ir duoti naudos žmonėms. Vis daugiau dėmesio skiriama žaliavų – agrokuro, pašarų ir biržos prekių – gamybai. Šis pramoninės gamybos modelis priklauso nuo baigtinių iškastinio kuro ir cheminių medžiagų išteklių. Pagal šį modelį nepripažįstama, kad tokie ištekliai kaip žemė ir vanduo yra riboti. Taikant šį modelį, naikinama biologinė įvairovė, daromas neigiamas poveikis dirvožemių derlingumui ar klimato kaitai.

Dėl šio modelio daugybė žmonių neteko savo žemės ūkio valdų, iš kurių užsidirbdavo pragyvenimui. Dėl to žmonės yra priversti migruoti. Tai yra skurdo ir bado kaimuose priežastis daugiau nei milijardui žmonių pasaulyje. Be to, taip susidaro pramoninių maisto produktų perteklius, kuris galiausiai išvaistomas ar pusvelčiui parduodamas Europos ir už Europos ribų esančiose rinkose, dėl žemės ūkio produktų eksporto naikinami ūkiai, vietos gamyba ir regionų pragyvenimo šaltinis. Perdirbtas maistas skatina sveikatai žalingo mitybos modelio, kuriame stinga vaisių, daržovių ir grūdų, plitimą.

Tokia situacija yra mūsų vyriausybių, Europos Sąjungos (ypač BŽŪP) ir daugiašalių bei finansų institucijų, taip pat tarptautinių bendrovių priimestos maisto, finansų, prekybos ir energetikos politikos rezultatas. Jos įgyvendina politiką, kuria mažinamas reglamentavimas, liberalizuojama žemės ūkio rinka ir spekuliuojama maisto produktais.

Tai vyksta Europoje ir šią padėtį galima palyginti su padėtimi Afrikoje. Norėčiau pasidalyti ūkininko iš Malio, mūsų organizacijos nario, istorija, patvirtinančia, kad ūkininkai visame pasaulyje kenčia dėl tos pačios sistemos pasekmių.

Štai ką jis sako: „Mums buvo pasakyta, kad valstybė neefektyvi ir kad reikia daugiau erdvės suteikti privačiam sektoriui. [...] Mums buvo pasakyta nutraukti visą paramą tvariems šeimos ūkiams, kurie buvo įvardyti kaip nesėkmingi [...]. Mums buvo liepta auginti dar daugiau už grynuosius pinigus eksportuojamų kultūrų, pvz., medvilnės, kavos ir žemės riešutų, ypač mažomis užsienyje nustatytomis kainomis. Tokiais šūkais buvo skatinama pirkti ryžius iš Azijos, miltus ir pieno miltelius iš Europos, o visa tai dabar taip nestabilu. Vėliau mums buvo liepta tapti konkurencingais pagal tarptautinių finansų institucijų nustatytus kriterijus ir buvo pasakyta, kad mūsų valstybės nebeturi įgaliojimų mus apsaugoti. Muitai buvo panaikinti, rinkos liberalizuotos. Mūsų rinkas užplūdo maisto produktai iš kitų šalių, dėl nestabilių kainų tapome dar labiau pažeidžiami. [...] Nė vienas šių mums primėtų „sprendimų“ nepadėjo išbristi iš skurdo. Priešingai, tapome labiau pažeidžiami. [...] Šiandien susiduriame su naujais iššūkiais: klimato kaita, finansinėmis spekuliacijomis, neprognozuojamomis tarptautinėmis rinkomis, nauja šalių, kurios grobia mūsų žemes, politika. [...] Nepaisant šių negandų ir be jokios pagalbos tvarūs šeimos ūkiai neišnyko. Deja, mums teko iškęsti šią krizę, kad mūsų vyriausybės dar kartą suprastų, jog apsirūpinimo maistu saugumą, pagrįstą maisto gamyba, reikia užtikrinti nacionaliniu lygmeniu.

Siekiant išspręsti kintančių kainų problemą, mes, tvarūs šeimos ūkiai, drauge su kitais pilietinės visuomenės veikėjais manome, kad būtina:

- teikti pirmenybę vietos rinkoms ir regionų integracijai [...];
- pažaboti visų formų konkurenciją tarp ūkininkų ir ypač skirtingo našumo gamybos būdų [...];
- sustabdyti tvarių šeimos ūkių sistemą destabilizuojančią politiką. Esant perteklinei gamybai, kenčiame dėl dempingo, stingant maisto, kenčiame dėl maisto produktų, kurių mums buvo liepta nebegaminti, eksporto apribojimų;
- mūsų vyriausybės turi siekti sukurti tokią politiką, kuria mus remtų, kad mes galėtume investuoti siekdami išmaitinti mūsų šalių gyventojus;
- yra priemonių, kuriomis galima stabilizuoti kainas: tinkamais maito tarifais, nustatant skirtingus strateginių atsargų lygius, taikant antispėkuliacines reguliavimo priemones;
- tvariai ūkininkaujančioms šeimoms, moterims ir pažeidžiamoms visuomenės grupėms kaimo vietovėse turi būti sudarytos tikros galimybės naudotis jų vardu sutelktomis lėšomis, kad jie galėtų oriai pragyventi iš savo darbo.“

Tai buvo kolegos iš Afrikos pasakyti žodžiai.

Kartais atrodo, kad esama sistema yra tarsi realybė, kurios neįmanoma pakeisti, arba tarsi gamtos dėsnis. Tačiau privalome suvokti, kad tai žmogaus sukurta sistema ir kad galime ją iškeisti į kitą realybę, kitą sistemą, jei mes, piliečiai ir valstiečiai, nuspręsimė ją pakeisti.

Esame žmonės, kuriuos vienija tos pačios (žmogaus) teisės. Norime žmonių judėjimo laisvės, bet ne kapitalo ir prekių judėjimo, kurie grasina sunaikinti mūsų pragyvenimo šaltinį ir verčia daugelį migruoti. Mūsų tikslas – bendradarbiavimas ir solidarumas, o ne konkurencija. Įsipareigojome susigrąžinti demokratiją: visi žmonės turi dalyvauti sprendžiant visus su visuomenės interesais susijusius klausimus, formuojant valstybės politiką, kolektyviai spręsti, kaip organizuoti maisto sistemą.

Pakeisti šios sutrikusios maisto tiekimo sistemos kryptį galima tik visiškai perorientavus maisto ir žemės ūkio politiką bei praktiką. Maisto sistemą būtina sukurti iš naujo remiantis apsirūpinimo maistu savarankiškumo principais, tautų teise demokratiškai suformuoti apsirūpinimo maistu ir žemės ūkio sistemas, nekenkiant kitiems žmonėms ir aplinkai.

Vietos, regionų ir Europos lygmenimis esama įvairių apsirūpinimo maistu savarankiškumo principu pagrįstų patirčių bei praktikos pavyzdžių, rodančių, kaip tą principą galima taikyti. Siekiant pamaitinti pasaulį, valstiečių vaidmuo yra svarbiausias nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis. Esame įsitikinę, kad apsirūpinimo maistu savarankiškumo principas ne tik priartina mus prie pasikeitimų apsirūpinimo

maistu ir žemės ūkio sistemoje, bet yra ir pirmasis žingsnis didesnių pokyčių visuomenėje link. Pokyčių, kurių turime imtis susidūrę su krize.

Ko norime Europoje? Norime maisto gamybos ir vartojimo pokyčių. Siekiame lanksčių maisto gamybos sistemų, kurios užtikrintų sveiką ir saugų maistą visiems Europos žmonėms tuo pačiu metu išsaugodamos biologinę įvairovę ir gamtinius išteklius ir užtikrindamos gyvūnų gerovę. Tam reikia aplinkai nekenksmingų maisto gamybos ir žvejybos modelių, o daugybę smulkiųjų ūkininkų, daržininkų ir žvejų, kurie gamina vietos maistą, yra maisto sistemos pagrindinė jėga. Šiose sistemose atgauname didelę genetiškai nemodifikuotų sėklų ir gyvulių rūšių įvairovę. Skatiname tvarias ir įvairias maisto kultūros formas, ypač kokybiško vietos ir sezoninio maisto vartojimą. Todėl suvartojama mažiau mėsos ir gyvulinės kilmės produktų, kurie turėtų būti gaminami tik vietos mastu nenaudojant genetiškai modifikuotų pašarų. Siekiame perimti ir skatinti žinias apie ūkininkavimą, maisto ruošimą ir perdirbimą pasitelkiant švietimą ir įgūdžių mainus.

Taip pat norime maisto tiekimo pokyčių. Siekiame decentralizuoti maisto grandines skatindami diversifikuotas rinkas, paremtas solidarumu ir teisingomis kainomis. Plėtojame trumpas tiekimo grandines ir tvirtesnius gamintojų ir vartotojų ryšius vietos maisto tinkluose. Norime suteikti žmonėms galimybių sukurti savo maisto tiekimo sistemas, kad ūkininkai galėtų gaminti ir perdirbti maistą savo bendruomenėms. Tam reikia palankių maisto saugumo taisyklių ir vietos maisto infrastruktūros smulkiesiems ūkininkams. Taip pat reikia atremti prekybos centrų plėtrą ir įtaką. Siekiame užtikrinti, kad mūsų gaminamas maistas pasiektų visus žmones, įskaitant tuos, kurie turi mažai pajamų ar jų neturi.

Taip pat norime siekti darbo ir socialinių sąlygų maisto ir žemės ūkio sistemose vertinimo ir gerinimo. Kovojuame su išnaudojimu ir darbo bei socialinių sąlygų blogėjimu. Kovojuame už visų maistą tiekiančių vyrų ir moterų, įskaitant ir sezoninius, ir migruojančius darbuotojus, teises. Tai reiškia pragyvenimui tinkamą darbo užmokestį.

Siekiame sugrąžinti teisę į mūsų bendrą gėrį. Priešinamės ir kovojuame su mūsų bendro gėrio, tokio kaip žemė, ūkininkai, tradicinės ir atkuriamos sėklos, gyvulių veislės ir žuvų ištekliai, medžiai ir miškai, vanduo ir oras bei žinios, naudojimosi kaip preke finansinėms spekuliacijoms ir patentams. Galimybė naudotis šiomis gėrybėmis neturėtų būti nulemta rinkų ir pinigų. Naudodamiesi bendrais ištekliais turime užtikrinti žmogaus teises ir lyčių lygybę bei naudą visuomenei. Taip pat pripažįstame savo atsakomybę naudotis bendromis gėrybėmis tvariai ir gerbti motinos žemės teises.

Turėtume keisti apsirūpinimo maistu ir žemės ūkio sistemas reglamentuojančią politiką. Mūsų kova apima apsirūpinimo maistu sistemai taikomos politikos ir valdymo struktūros pakeitimus nacionaliniu, Europos ir pasaulio lygmenimis ir siekį panaikinti stambiųjų įmonių galią. Valstybių politika turi būti nuosekli, siekti papildyti, skatinti ir saugoti apsirūpinimo maistu sistemas ir maisto kultūrą. Politika privalo būti pagrįsta teise į maistą, siekti panaikinti badą ir skurdą, užtikrinti svarbiausių žmoniškųjų poreikių tenkinimą bei prisidėti prie klimato teisingumo principo įgyvendinimo Europoje ir pasaulyje. Mums reikia teisinės sistemos, kuri padėtų užtikrinti stabilias ir teisingas supirkimo kainas gamintojams, skatintų aplinkai palankų žemės ūkį, į maisto kainas įtrauktų išorines sąnaudas ir siektų įgyvendinti žemės reformą.

Įgyvendinant tokią politiką, Europoje atsirastų daugiau ūkininkų. Siekiant įgyvendinti pirmiau išvardytus uždavinius, viešąją politiką reikia formuoti pasitelkiant mokslinius tyrimus, kurių rezultatai būtų skelbiami viešai. Tokia politika turi užtikrinti, kad nebūtų spekuliuojama maistu ir kad dėl dempingo ar žemių grobstymo Europoje, ypač Rytų Europoje arba besivystančiose šalyse, nebūtų daroma žala esamoms vietos ar regioninėms apsirūpinimo maistu sistemoms bei maisto kultūrai. Norėdami įgyvendinti apsirūpinimo maistu savarankiškumo principą Europoje, siekiame sukurti naują tarptautiniu lygiu pagrįstą žemės ūkio, apsirūpinimo maistu, pasėlių, energetikos ir prekybos politiką. Pasitelkus šią politiką reikia nustatyti kitokią bendrą žemės ūkio ir maisto politiką, panaikinti ES direktyvą dėl skatinimo naudoti biokurą ir nustatyti kitokį pasaulinės tarptautinės prekybos žemės ūkio produktais valdymą Maisto ir žemės ūkio organizacijoje, o ne Pasaulio prekybos organizacijoje. Maisto auginimas šiuolaikinėje sistemoje yra traktuojamas ir skaičiuojamas produkcijos kiekiu iš dviejų kvadratinėjų metrų, kurį daugiausia kaip žaliavą (augalus ir gyvulius) apdoroja pramonė. Kuo labiau ji yra apdorojama ir transportuojama, tuo didesnė jos pridėtinė vertė. Žodžiai „produkcija“ ir „pridėtinė vertė“ yra vartojami siaura ekonomine prasme. Nesveikų produktų, tokių kaip perdirbto maisto ar,

pavyzdžiui, cigarečių, gaminimas gali sukurti gana didelę pridėtinę vertę, pradedant nuo keletu žaliavos dalių transportavimo po visą pasaulį, baigiant jų panaudojimu kitiems produktams, kurie yra transportuojami kažkur į logistikos centrus ir prekybos centrus. Tada, suvartojus produktą, pridėtinė vertė ir toliau yra kuriama per ilgalaikę sveikatos priežiūrą, farmacininkų pramonę ar laidotuvių verslą. Šiuo atžvilgiu pridėtinė vertė neturi nieko bendro su gerove ir laime.

Produkcija turėtų reikšti tokių vertybių gamybą kaip sveikas maistas, sveika aplinka, švarus vanduo, augalų, gyvūnų ir mikroorganizmų bioįvairovė, sveika darbo aplinka ir teisingas atlyginimas, pragyvenimo galimybė kaimo vietovėse, kaimo ir urbanistinių vietovių socialinė darna. Tai ir yra pridėtinė vertė tikrąją šių žodžių prasme.

Reikia sukurti naują sistemą, kuri būtų holistinė, įtrauki ir subalansuota. Reikia tokios maisto gamybos, prekybos ir vartojimo sistemos, kurioje ir duodama, ir imama subalansuotai ir kuri dėl to gali išmaitinti, išlaikyti ir paremti būsimas kartas. Ne techniką, ne ekonomiką, o gyvybę, esančią mūsų gyvenimų centre. Kai to pasieksime, esu įsitikinusi, kad turėsime daugiau ūkininkų ir geresnio maisto.

Ačiū už dėmesį.